

حکیمه عقل ناب

مقالات و گفتگوهایی درباره ابن سینا

به سفارش بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا

به اهتمام سید مسعود رضوی

سرشناسه: رضوی، مسعود، ۱۳۴۱، گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور: چکیده عقل ناب: مقالات و گفتگوهای درباره ابن سینا، به اهتمام مسعود رضوی.
مشخصات نشر: همدان: بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری: ۳۳۶ ص:، ۲۱۵۱۴ س.م.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۴۵۱۲-۹
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: ابن سینا حسین بن عبدالله - ۳۷۰-۴۲۸ ق. - نقد و تفسیر
موضوع: فیلسوفان اسلامی - مقاله‌ها و خطابه‌ها
شناسه افزوده: بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا
رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۸ ۸ چ ۶/۵۶۹ BBR
رده‌بندی دیویی: ۱۸۹/۱
شماره کتابشناسی ملی: ۱۸۸۷۳۴۴

چکیده عقل ناب

مقالات و گفتگوهای درباره ابن سینا
به اهتمام سیدمسعود رضوی
به نظارت روابط عمومی و امور بین‌الملل بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا: توکل دارانی
نمونه خوانی و ویرایش: سید جواد فندرسکی
امور هنری: محسن رزاقی
لیتوگرافی: جواهری
چاپ و صحافی: پاس
تیراژ: ۲۵۰۰ نسخه
نوبت چاپ: اول / آبان ۱۳۸۸

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۴۵۱۲-۹

مقالات و گفتگوهای در باره ابن سینا
به اهتمام سید مسعود رضوی
به نظارت روابط عمومی و امور بین الملل بنیاد علمی
و فرهنگی بوعلی سینا: توکل دازایی
نمونه خوانی و ویرایش: سید جواد فنارسکی
امور هنری: محسن رزاقی
لیتوگرافی: جواهری
چاپ و صحافی: یاس
تیراژ: ۲۵۰۰ نسخه
نوبت چاپ: اول / آبان ۱۳۸۸

۹	به پیشگاه شیخ‌الرئیس
۱۳	دیباچه
۱۷	۱. دامنهٔ ابن سینا پژوهی
	گفت‌وگو با کامران فانی
۳۹	۲. سرفت کتابهای ابن سینا، تحقیقی دوباره، منابع تاریخی زندگی و زمانه ابن سینا
	دیوید رایسمن، ترجمه دکتر سید مهدی حسینی اسفندواجانی
۸۹	۳. رسالهٔ درهایی از هراس مرگه از ابن سینا
	سیدرحیمیان
۱۰۵	۴. استقبال تشیع دوازده امامی از ابن سینا در دورهٔ مغول
	احمد. هب. الرحیم، ترجمه مرضیه سلیمانی
۱۳۳	۵. ابن سینا در غرب
	گفتگو با دکتر کریم مجتهدی
۱۴۳	۶. مقام علمی ابن سینا
	گفتگو با دکتر سیدحسین نصر
۱۵۳	۷. خدا و فیزیک، از هاوکینگ تا ابن سینا
	ویلیام ای. کارول، ترجمه سیدمسعود رضوی
۱۷۹	۸. روح متعالی، مفاصله زبان خصوصی و اسلامی کردن ابن سینا تأملات انتقادی در چند نظریهٔ سیدحسین نصر
	پرویز مروج، ترجمه مرضیه سلیمانی
۲۰۹	۹. هانری کرین و ابن سینا گفت‌وگویی با دکتر انشاء‌الله رحمتی
	گفتگو با دکتر انشاء‌الله رحمتی
۲۱۹	۱۰. ابن سینا و تأملات فلسفی پیرامون وحی
	دکتر موسی ملابری
۲۴۱	۱۱. عشق آموزی از دفتر عقل
	گفتگو با دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی / منیره پنج‌تنی
۲۵۳	۱۲. همسخنی با ابن سینا
	گفتگو با دکتر رضا داوری اردکانی / منیره پنج‌تنی
۲۵۹	۱۳. تأثیر ابن سینا بر تفکر یهودی
	اروین روزنتال، ترجمه دکتر سید مهدی حسینی اسفندواجانی
۲۹۹	۱۴. ریاضیات و نجوم در آثار ابن سینا
	گفتگو با دکتر حسین معصومی همدانی / منیره پنج‌تنی
۳۱۳	۱۵. درینا بوعلی سینا گزارش واپسین لحظه‌های زندگی ابن سینا
	سهل علی مددی
۳۳۱	۱۶. معماری آرامگاه بوعلی، تجسم حکمت سنیوی
	گفتگو با مهندس هوشنگ سبحان/ توکل داوایی

به پیشگاه شیخ‌الرئیس

من یؤت الحکمہ فقد اوتی خیراً کثیراً

آبان ماه ۱۳۸۸ همدان رنگ و بوی دیگری دارد. خبرهایی از جنس حکمت و عرفان بیش از گذشته به گوش می‌رسد و شهر آماده می‌شود برای بزرگداشت میهمان هزار ساله‌ای که در او مدفون است. نخستین دوره جایزه بین‌المللی بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی‌سینا که در جشنواره‌ای علمی اهدا می‌شود بهانه‌ای است تا نگاه عالمان و متفکران و اهل خرد ایران و جهان دیگر بار به شهر "حکمتانه" جلب شود. حکمت بوعلی‌سینا پس از هزار سال هنوز زنده است و نام و یادش و آن همه شکوه و عظمت دانش و فضل‌اش، پیروان مکتب سینوی را به وجد می‌آورد. شیخ در هزاره‌ای دیگر، حرف‌هایی نو برای جهان دارد. حرف‌هایی از جنس زمان و نوشته با آب طلای حکمت و دانایی. و از طرفی عقل و عشق در زمانه ما دو پاره شده است و افتراق و جدایی بین معنویت و پیشرفت‌های مادی، بشر را به سرایشی خودخواهی و یک‌جانبه‌نگری در نوع نگاه و عمل کشانده است. انسان غربی همه حوائج خود را در زمین می‌جوید و دیگر نور ستارگان را رصد نمی‌کند.

زنگ‌های خطر برای فروپاشی از درون به صدا درآمده است، باید راهی جست برای برون رفت از بحرانی که گریبان‌گیر انسان امروزی شده است. همه نگاه‌ها با خوف و رجاء به عقب برمی‌گردد. حکمت و اخلاق و پیوند معنویت و دانش کلید گمشده‌ای است که بسیاری از بزرگان و رهبران جامعه جهانی آن را بازکننده و حلال مشکلات می‌دانند. برخی از آنان تاسی به سیره دانشمندان بزرگ گذشته را پیشنهاد می‌کنند و از جمله نگاهشان به قامتی بلند و چهره‌ای پرآوازه معطوف می‌شود؛ حسین بن عبدالله بن سینا

Avicenna نام بلندی است که می‌تواند نسخه‌ای درمان بخش برای جامعه بشری بیچند. هنوز "قانون‌اش" زنده و اثرگذار است و "شفایش" مظهر اندیشه و خرد انسانی.

پورسینا و دستگاه فکری و اندیشگی‌اش با شکوه و جلال هم آورد می‌طلبید و شیخ راه نوبی فرا روی جوامع انسانی گشوده است. پیوند دانش و معنویت چه در پزشکی و طبابت و چه در تعلیم و تعلم و چه در عرفان و فلسفه، ره جویان را به بازخوانی "حکمت سینوی" دعوت می‌کند. مکتب ابن سینا راه نوبی برای آشتی و پیوند دستاوردهای فناورانه و دید تک ساحتی از یک سو با معنویت و اخلاق و همه جانبه نگری از سوی دیگر می‌گشاید. عقل ناب شرف الملک بوعلی، بشر را به خوان گسترده خود فراخوانده است و در هزاره‌ای دیگر دستگیر و چراغ راهنمای آنان خواهد بود، صبح دیگری در راه است. بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا به نام نامی دانشمند فرزانه ایران، پس از آن شکل گرفت که همایش بین‌المللی بوعلی سینا با شکوه هر چه تمام‌تر در شهریور سال ۱۳۸۳ در همدان برپا شد. شورای عالی انقلاب فرهنگی، پانصد و پنجاه و چهارمین جلسه خود را در تاریخ ششم بهمن ۱۳۸۳ به بررسی و تصویب اساسنامه بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا اختصاص داد.

تابستان سال ۱۳۸۵ اجرای اساسنامه این نهاد علمی بنیان نهاده و بنیاد بوعلی سینا تأسیس شد و پس از آن در سالی دیگر؛ (۱۳۸۶)، به مناسبت هزاره وفات شیخ الرئیس، همایش پاسداشت حکیم هزاره‌ها دایر شد و در حضور اندیشمندان، فلاسفه و اطباء صاحب‌نام و مقامات کشوری و استانی، استاندار همدان وعده داد که هزینه جایزه ۱۰۰ هزار دلاری بنیاد بوعلی سینا را تقبل می‌کند. اساسنامه جایزه بین‌المللی بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا از تصویب هیات امانا گذشت و قرار شد جایزه بین‌المللی موصوف در ۵ موضوع به واجدان شرایط جایزه پرداخت شود.

مؤسسات و سازمان‌های اجرایی و علمی ملی و استانی از جمله وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، استانداری همدان، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، نمایندگی ثابت جمهوری اسلامی ایران در یونسکو، کمیسیون

ملی یونسکو، فرهنگستان‌های علوم و علوم پزشکی، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، دانشگاه بوعلی‌سینا، دانشگاه علوم پزشکی همدان، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی همدان، صداوسیما مرکز همدان (شبکه سینا)، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان همدان و شهرداری همدان، یاریگر بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی‌سینا در اجرای این هدف مهم علمی شدند. بنابراین برنامه اهدای جایزه بین‌المللی بوعلی‌سینا و به منظور بسترسازی شناخت و انتشار افکار و آثار حکیم هزاره‌ها و دیگر عالمان و متفکران عرصه فرهنگ و تمدن اسلامی و ایرانی، تعمیق و گسترش حوزه‌های علمی مرتبط با وی، تکریم و تشویق پژوهشگران و مراکز علمی و فرهنگی برای خلق آثار برجسته مربوط به مسایل و موضوعات جامعه بشری، و گرامی داشتن فعالیت‌های افراد و گروه‌ها در زمینه‌های موردنظر در قالب "جشنواره حکمت سینوی" با مشارکت و همکاری سازمان‌های علمی، فرهنگی و اجرایی داخل و خارج از کشور، به شرح ذیل در دستور کار قرار گرفت. محورها و موضوعات این جشنواره در دو بخش مستقل و مرتبط به هم شامل "جوایز" و "نشست‌ها" برگزار می‌شود.

الف- بخش جوایز

- ۱- اهدای جایزه ابن‌سینا پژوهی
(برای فعالیت‌های برجسته در شناخت، تعریف و تبیین مکتب سینوی)
- ۲- اهدای جایزه پزشکی بوعلی‌سینا
(برای فعالیت‌های برجسته پیش برنده پزشکی)
- ۳- اهدای جایزه فلسفی بوعلی‌سینا
(برای فعالیت‌های برجسته در پیشرفت فلسفه)
- ۴- اهدای جایزه حکمتانه بوعلی‌سینا
(برای فعالیت‌های برجسته همبستگی ساز دانش و معنویت در ارتقاء کیفیت زندگی)
- ۵- اهدای جایزه مفاخر بوعلی‌سینا
(برای فعالیت‌های برجسته در معرفی و بزرگداشت عالمان و متفکران عرصه فرهنگ و تمدن اسلام و ایران [این دوره سید جمال‌الدین اسدآبادی])

ب- بخش نشست‌ها

- ۱- نشست آموزه‌های بوعلی سینا برای روزگار ما
- ۲- نشست اهمیت و ظرفیت امروزین طب سنتی
- ۳- نشست چرایی و چگونگی فلسفه برای همه
- ۴- نشست حکمت در دنیای معاصر
- ۵- نشست معرفی و بزرگداشت سید جمال‌الدین اسدآبادی

شیوه انتخاب برندگان جایزه

۱- فعالیت‌های برجسته "ابن سینا پژوهی"، "پزشکی"، "فلسفی"، "حکمتانه" و "مفاخر"، به ترتیب توسط هیأت‌های داوران منتخب بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا، فرهنگستان علوم پزشکی، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، فرهنگستان علوم؛ و انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، برگزیده و به شورای راهبردی پیشنهاد می‌شوند. هیأت‌های داوری گزارشی از روند بررسی و ارزیابی فعالیت مرتبط و شرحی درباره سابقه و دستاوردهای علمی کاندیدای موردنظر؛ و همچنین تحلیلی درباره این که به چه دلیل فعالیت نامزد پیشنهادی واجد امتیاز برجسته‌ترین شده است به شورای راهبردی، ارایه می‌کنند. هیأت داوران خود شیوه کارشان را تعیین می‌کنند و عضوی از دبیرخانه در این هیأت‌های داوری حضور خواهد داشت. فعالیت‌ها و آثار منتخب باید از والایی لازم و کیفیت علمی شایسته برخوردار باشند. بررسی و تشخیص این موارد برعهده شورای راهبردی است.

مبلغ جایزه

- ۱- نشان حکیم هزاره‌ها، لوح سپاس و تا مبلغ یکصد میلیون ریال به هریک از فعالیت‌های برجسته منتخب ابن سینا پژوهی، پزشکی، فلسفی، حکمتانه و مفاخر اهدا می‌شود.
- ۲- به همه آثار برگزیده هریک از نشست‌ها لوح سپاس، گواهی شرکت در جشنواره تا مبلغ پنج میلیون ریال پرداخت خواهد شد.

روابط عمومی و امور بین‌الملل

بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا

دیباچه

به نام آن که جان را فکرت آموخت

شیخ الرئیس ابو علی سینا، بزرگترین فیلسوف و دانشمند تاریخ و روزگاران ماست. او در طول عمر کوتاهش چنان در علوم و فنون مختلف وارد شد که هیچ شخصیت دیگری را نمی توان با او مقایسه کرد. پرسش های ژرف، نوشته های فراوان، روش های بدیع و پاسخ های حیرت انگیز، گویی برای او اموری روزمره و عادی بوده است. اگر به دقت در تاریخ علم و عقل در جهان اسلام نظر کنیم، درخشش تمدنی قرون چهارم به بعد را یکسره در پی راهگشایی های ابوعلی سینا محقق می بینیم. همچنان که راه افتادن قطار عقل و علم در قرون وسطای مسیحی نیز جز با ترجمه آثار نلسفی و پزشکی حکیم بزرگ ایران امکان پذیر نبود. سخت است در غیاب ابن سینا سرنوشت دو فرهنگ و دو تمدن اسلامی و غربی را تصور کنیم.

با این همه، باید درنگ کنیم و از خود پرسیم آیا ما میراث بران شایسته ای برای آن دانشور بزرگ بوده ایم؟ بی تردید پاسخ این پرسش منفی است و نیاز به استدلال ندارد که بیش از چهل درصد آثار شیخ الرئیس هنوز منتشر نشده و بقیه هم نیاز به پژوهش علمی و تصحیح انتقادی دارد. نه آثار عربی شیخ را به فارسی ترجمه کرده ایم و نه پژوهش هایی شایسته در باب کتابها و آراء و حتی زندگی وی عرضه نموده ایم.

هم اینک حتی یک متن یا مرکز منبع شناسی نیز نمی شناسیم که حداقل نیاز پارسی زبانان را در این عرصه کفایت کند. این تغافل غمبار، هر چند منحصر به ابو علی سینا نیست، اما در مورد او بیشتر به چشم می خورد. کتاب حاضر که آمیزه ای از گفتگو، تألیف و ترجمه است، کوششی برای نمایاندن گوشه ای از مسائل مربوط به ابن سینا پژوهی محسوب می شود. در آستانه برگزاری نخستین دوره اهدای جایزه بین المللی بنیاد علمی فرهنگی بو علی سینا، با عنوان "جشنواره حکمت سینوی"، ایشان پیشنهاد انجام این کار را دادند و با حمایت استاندار محترم همدان و همکاران ایشان، انتشار کتاب حاضر امکان پذیر گردید. امیدوارم با گشایش این مسیر، شرایط پژوهش های شایسته و مستمر فراهم شود و بنیاد آکادمی یا پژوهشگاه ویژه و بزرگ بوعلی سینا را در کنار مقبره ایشان پی ریزی نمایند. این آرزوی ناممکن نیست و بی شک مردم ایران و بسیاری از مردمان با فرهنگ و نهادهای علمی در سراسر جهان از آن استقبال کرده و دست مساعدت بدان خواهند داد. بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا با برگزاری جشنواره حکمت سینوی می کوشد راهگشای توجه جدی تر به موضوع ابن سینا باشد.

اهدای جوایز ابن سینا پژوهی، پزشکی، فلسفی، حکمتانه و مفاخر بوعلی سینا فرصتی است تا برخی از بهترین پژوهشگران و دانشوران این حوزه از تحقیق و تتبع، معرفی شوند و در معرض افکار عمومی از ایشان تقدیر شود. اینها و بسیاری از مسائل دیگر، امکان مناسبی برای گردآمدن جمعی از فلسفه دانان، پزشکان، متفکران و شخصیت های ایرانی و بین المللی درباره حکیم یگانه ایران است. عطر حضور همیشگی بوعلی، بی شک در هیچ کجا بیشتر از همدان احساس نمی شود. زیارت آرامگاه آن دانشور فرزانه، فرصتی برای تکریم اندیشه و دانش است. کرامتی و توفیقی است برای تذکر فرهنگ و عقل در ژرف ترین معنای آن. سالها پیش در اوایل دهه ۱۳۳۰ هجری شمسی، جمعی از فرهنگمردان ایران، همایشی پر شکوه برای هزارمین سال تولد ابوعلی سینا برگزار کردند. بعد از آن در نخستین سالهای پس از انقلاب اسلامی، با همکاری یونسکو، همایش دیگری برگزار شد که مفید بود اما در خور عظمت موضوع قلمداد نمی شد. پس از آن همایش بین

المللی باشکوهی در شهریور ۱۳۸۳ در همدان برگزار شد. همین همایش موجب گردید تا شورای عالی انقلاب فرهنگی ایجاد بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا را تصویب نماید. بنیاد نیز در سالهای اخیر جلسات و همایش هایی برگزار کرده که مهم ترین آنها همایش حکیم هزاره ها بوده است. این سمینار علمی و فرهنگی مقدمه ای برای بستر سازی در این عرصه مهم است و این امکان وجود دارد که با تداوم این حرکت، برنامه ریزی های دقیق تر و فعال ساختن نیروهای متخصص و صاحب نظر، رونقی به جریان ابن سینا پژوهی داده شود.

کتاب حاضر حاصل تحقیق، ترجمه و سخن جمعی از علاقمندان به حکیم ابوعلی سیناست که با قلم و گفتار خود کوشیده اند گوشه هایی از زندگی و نکته هایی از اندیشه و عقاید او را باز نمایند. گشایش مطالب این کتاب با سخنان شیوای استاد کامران فانی مفتوح شد تا کارنامه ای از ابن سینا پژوهی ارائه شود و افق های این امر برای خوانندگان روشن گردد.

ما به دلیل کمبود فرصت، با تعجیل به گرد آوری و تدوین این مجموعه پرداختیم. سخن و قلم دانشوران و مترجمانی که در این مجموعه به ارائه مطلب پرداختند مغتنم است اما بی تردید نقص های کمبود وقت در کوشه و کنار به چشم اصحاب نظر خواهد آمد. هر چه در نقد و ایراد بگویند بی تردید رواست اما غالباً خرده نخواهند گرفت زیرا نظری بلند دارند و آفرین بر نظر پاک خطا پوششان باد!

این کتاب که به سفارش و نظارت بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا تهیه و تمهید گردیده است، گامی برای بزرگداشت علم و فضیلت محسوب می شود. عنایت جناب آقای شاه حسینی ریاست بنیاد و همکاری جناب آقای دارایی مدیر روابط عمومی و امور بین الملل بنیاد کمک بزرگی به انجام این خدمت فرهنگی بوده است. این کتاب به همه فرزندان ایران، به ویژه ابن سینا پژوهان تقدیم می شود.

سید مسعود رضوی

آبان ۱۳۸۸